

Кучіна С.Е.
ст. викладач
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті розглянуті тенденції інвестиційних процесів в Україні, надано оцінку внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування інвестицій, проаналізовані сценарії макропрогнозів економічного розвитку України.

In the articles considered of tendency of investment processes in Ukraine, the estimation of internal and external sources of financing of investments is given, the scenarios of makroprogonoziv of economic development of Ukraine are analyzed.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, самофінансування, джерела фінансування, амортизація.

Вступ. Проведені науково-теоретичні дослідження здобутків економічної науки з проблем інвестування [1,2] та практика роботи провідних зарубіжних і вітчизняних підприємств довели, що існуючі підходи до формування стратегій інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання не відповідають умовам сучасного економічного простору, які характеризуються мінливістю, високою ризикованістю, значним впливом соціальних факторів, провідною роллю інформації та інтелектуального капіталу [3]. Це зумовило об'єктивну необхідність подальшого вдосконалення теоретичних та методологічних засад управління інвестиційною діяльністю взагалі та формування стратегій її здійснення зокрема, які б відповідали вимогам сьогодення, згідно з новою парадигмою управління соціально-економічними об'єктами в трансформаційній економіці на шляху до побудови постіндустріального суспільства [4].

Постановка задачі. Аналіз сучасного стану інвестиційної діяльності в Україні, визначення особливостей вітчизняної інвестиційної діяльності.

Методологія. Теоретичною основою і методичною базою дослідження є наукові праці вітчизняних і закордонних фахівців з проблем інвестиційної діяльності. При вирішенні. При вирішенні поставленої у роботі задачі використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи, а саме: узагальнення (вивчення тенденції розвитку інвестиційної діяльності

підприємств), статистичний (аналіз і узагальнення статистичної інформації), абстрактно-логічний підхід (теоретичне узагальнення та формування висновків).

Результати дослідження.

Кількісний аналіз тенденцій інвестиційних процесів в Україні за останні роки [5] дозволив зробити висновок про наявність як позитивних, так і негативних проявів, що зумовлює необхідність у науково обґрунтованому управлінні ними. За сучасних умов розвитку економіки України головна мета управління інвестиційною діяльністю на макrorівні полягає в: об'єднанні інвестицій як фінансово-майнового ресурсу з результатами інтелектуальної діяльності; створенні умов для взаємопроникнення національної науки в діяльність підприємств, їх фінансової та інтелектуальної капіталізації.

Інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій. Вона здійснюється на основі: інвестування, здійснюваного громадянами, недержавними підприємствами, господарськими товариствами, а також громадськими і релігійними організаціями; державного інвестування за рахунок коштів бюджетів, позабюджетних фондів і позичкових коштів; іноземного інвестування.

Об'єктами інвестиційної діяльності може бути будь-яке майно, основні фонди і оборотні кошти в усіх галузях та сферах господарства, цінні папери, цільові грошові вклади, науково-технічна продукція, інтелектуальні цінності, інші об'єкти власності, а також майнові права.

Фінансування інвестицій, необхідних для виробничо-господарської діяльності українських підприємств, зараз здійснюється за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел. До внутрішніх джерел слід віднести власні кошти підприємств, заощадження населення, бюджетні асигнування (з державного й місцевого бюджетів), а також довгострокові кредити й позики (державні й комерційні). Зовнішніми джерелами є іноземні інвестиції (прямі й портфельні), іноземні кредити й позики (у тому числі під гарантії уряду).

На думку фахівців, зростання вітчизняної економіки багато в чому залежить від політики уряду відносно державних інвестицій (зараз відмічається уповільнення зростання з 12,1% у 2004 р. до 2,6 – у 2005 р.). Це пояснюється тим, що біля третини державних капітальних видатків ідуть на субсидії державним та приватним підприємствам (4,35 ВВП у 2005 р.) [7].

Джерелами фінансування державних інвестицій є податки, внутрішні й зовнішні позики, доходи від державних підприємств, випуск нових грошей.

Ефективне використання державних капіталовкладень залежить від реалізації задекларованих пріоритетів розвитку країни (наприклад, виконання плану дій «Україна-ЄС»), що допоможить переорієнтувати капітальні видатки на продуктивні інвестиції. Фахівцями складено два макрофіскальних сценаріїв розвитку економіки України, перший з яких має назву «базового прогнозу» та базується на припущенні про помірно швидке і добре впровадження пакета реформ, які спрямовані на покращення управління державними фінансами, створення фінансових можливостей для збільшення державних і приватних продуктивних інвестицій. Одним із таких заходів є, наприклад, зниження ставок внесків з фонду оплати праці на 10 п.п. протягом 2009-2013 рр. при одночасним запровадженні другого рівня пенсійної системи, підтримка помірного фіскального дефіциту та дефіциту рахунку поточних операцій, середнє зростання ВВП на рівні 5%, зниження інфляції у прогнозний період (до 2015 р.) [7].

За другим макрофіскальним сценарієм, який має назву «консервативного прогнозу», припускається збереження стабільності у розвитку, що має відображення у відносно повільному просуванні реформ із деяким їх прогресом: зниження ставок внесків із фонду зарплати на 5%, значно нижчі показники державних інвестицій, стабільна інфляційна динаміка, помірні внутрішні й прямі іноземні інвестиції. Такий прогноз передбачає економічне зростання на рівні 2,5—3% у середньостроковій перспективі. Ці макропрогнози за обома сценаріями наведено у табл. 1. [7]

Таблиця 1. Сценарії макропрогнозів економічного розвитку України

Макроекономічні показники	Базовий сценарій		Консервативний сценарій	
	2010 р.	2011-2015 рр.	2010 р.	2011-2015 рр.
Інвестиції, % зростання	6,9	5,2	4,0	2,8
Приватні інвестиції, % зростання	7,0	6,2	4,3	3,5
Державні інвестиції, % ВВП	3,7	4,3	2,2	2,2
Трансфери капіталу, % ВВП	18,5	15,5	19,9	18,1

Одним із зовнішніх джерел фінансування розвитку підприємств є іноземні інвестиції, які представляють собою вкладення іноземного капіталу в об'єкти підприємницької діяльності на території України у вигляді об'єктів цивільних прав, що належать іноземному інвесторові, якщо такі об'єкти цивільних прав не вилучені з обороту або не обмежені в обороті в межах країни відповідно до законів країни, у тому числі грошей, цінних паперів (в

іноземній валюті й валюті України), іншого майна, майнових прав, що мають грошову оцінку, виключних прав на результати інтелектуальної діяльності (інтелектуальну власність), а також послуг і інформації. Останнім часом обсяг іноземних інвестицій в економіку України значно зменшився, що в основному пояснюється нестабільною політичною обстановкою в країні. Так, за перше півріччя 2007 р. прямі іноземні інвестиції в економіку України склали 22 мільярда 433,7 мільйона дол. При цьому найбільший обсяг інвестицій у вітчизняну економіку надійшов з Німеччини - 5 мільярдів 690,1 мільйона доларів (25,4% від загального обсягу). В I кварталі 2007 р. в економіка України отримала 1 мільярд 331,7 мільйона доларів прямих іноземних інвестицій, у т.ч. із країн СНД - 94,2 мільйони доларів (7,1% від загального обсягу), з інших країн миру - 1 мільярд 237,5 мільйона доларів (92,9%). [7]

Але, незважаючи на створену певну законодавчу базу, інституційну інфраструктуру, привабливість економічного потенціалу України (порівняно багаті природні ресурси, вигідне географічне положення, наявність кваліфікованих "дешевих" робочих кадрів, досягнення в наукових дослідженнях, значна ємність внутрішнього ринку), надходження іноземних інвестицій в Україну - незначні. У порівнянні із країнами Східної Європи обсяг іноземних інвестицій, які надходять в економіку України, в 3-7 разів менше.

Як показав проведений аналіз, традиційно в Україні фінансування капітальних вкладень здійснювалося в основному за рахунок внутрішніх джерел. На думку фахівців, і надалі вони будуть відігравати вирішальну роль, незважаючи на активізацію залучення іноземного капіталу. Розглядаючи перспективи використання власних і притягнутих коштів підприємств для фінансування інвестицій, можна виділити наступні проблеми.

Однією із найважливіших проблем є використання прибутку як вагомого джерела внутрішніх інвестицій. Нехватку фінансових ресурсів для власного розвитку підприємства намагаються заповнити за рахунок підвищення цін на свою продукцію. Однак, збільшуючи ціни, підприємства зіштовхуються зі обмеженнями попиту, що приводять до проблем з реалізацією продукції, і, як слідство, до спаду виробництва.

Іншим джерелом внутрішнього фінансування є амортизаційні відрахування. Але й у використанні цього джерела є певні проблеми. Зростаюча інфляція знецінила власні засоби підприємств, накопичені за рахунок амортизаційних відрахувань, що фактично девальвувала це джерело капіталовкладень. Ріст вартості основних фондів підприємств і їхніх

амортизаційних відрахувань пропорційно темпам інфляції дозволяє збільшити джерела власних коштів для фінансування капіталовкладень.

Проблема збільшення дефіциту держбюджету не дозволяє розраховувати на рішення інвестиційних проблем за рахунок централізованих джерел фінансування. Але обмеженість бюджетних ресурсів частково вирішується шляхом переходу від бюджетного фінансування до кредитування, але при цьому з'являється проблема підвищення контролю за цільовим використанням пільгових кредитів.

Залучення коштів в інвестиційну сферу шляхом продажу акцій приватизованих підприємств і інвестиційних фондів, зокрема, могло б розглядатися не тільки як джерело капіталовкладень, але і як один зі шляхів захисту особистих заощаджень громадян від інфляції. Стимулювати інвестиційну активність населення можна шляхом установами процентних ставок по особистих внесках, залучення коштів населення на житлове будівництво, надання громадянам, що беруть участь в інвестуванні підприємства, першочергового права на придбання його продукції за заводською ціною й т.п.

Результати порівняльного аналізу інвестиційних джерел, якими користувались українські підприємства у 2001-2006 рр., доводить, що фінансування інвестицій переважно здійснюється за допомогою самофінансування, тобто за рахунок власних коштів підприємств (табл.2) [6].

Таблиця 2. Інвестиції в основний капітал за джерелами фінансування, %

Джерела фінансування	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1	2	3	4	5	6	7
Усього, з них за рахунок:	100	100	100	100	100	100
- бюджетних коштів	8,4	7,3	7,6	5,1	5,4	4,6
- притягнутих коштів	3,5	4,2	3,9	4,1	4,1	3,6
- власних коштів підприємств і організацій	75,2	72,2	70,5	68,5	66,8	66,3
у т.ч. амортизації	0,41	2,1	3,2	3,8	4,2	4,0
прибутку	40,0	49,4	47,3	43,6	40,6	39,5
доходів від продажу акцій	2,8	7,2	8,4	12,1	14,4	15,2
- коштів іноземних інвесторів	1,1	3,0	3,9	5,9	4,3	4,9
- власних грошових нагромаджень інвесторів	8,1	7,5	6,3	5,0	4,4	5,1
- кредитів банків	-	-	0,8	1,7	4,3	5,3
- інших джерел фінансування	3,7	5,8	7,0	9,6	10,7	10,2

Як видно з дані табл.2, структура інвестиційних ресурсів, що складається в Україні останнім часом, не є оптимальною. Так, частка одного з основних джерел інвестицій - амортизації, надзвичайно низка й в 2001 р. займала в загальному обсязі 0,41%, в 2002 р. - 2,1%, в 2003 р. - 3,2%, а в 2004 р. – 3,8%, в 2005 р. – 4,2%, 2006 р. – 4,0%. За розглянутий період кардинально змінилася роль прибутку як одного з найважливіших ресурсів для формування інвестицій: вона зросла з 40% в 2001 р. до 49,4% в 2002 р., 47,3% в 2003 р. і 43,6% в 2004 р., 40,6% - 2005 р., 39,5% - 2006 р., хоча такі різкі перепади протягом незначного часу, звичайно, не можуть позитивно впливати на інвестиційний клімат, що відзначається стабільністю тільки в умовах більше або менш устояної структури інвестиційних вкладень. Приблизно однакову частину представляють, у розглянуті роки, власні грошові нагромадження інвесторів: в 2001 р. – 8,1%, в 2006 р. – 5,1%. Майже не змінилась роль притягнутих фінансових коштів: з 3,5% в 2001 р. до 3,6% в 2006 р. Досить знаменним віянням часу є зміна ролі такої статті як доходи від акцій: з 2,8% в 2001 р. до 15,2% в 2006 р.

Висновки

Забезпечення стабільного розвитку підприємства залежить головним чином від фінансового забезпечення інвестицій. Проте, як показали результати дослідження цієї проблеми, в Україні не створено механізму ефективного формування джерел інвестування, що пов'язано з наявністю таких проблем: знецінення амортизаційних відрахувань, відсутність механізму стимулювання підприємств на саморозвиток в умовах скорочення витрат державного бюджету на матеріальне виробництво, низький рівень розвитку фінансово-кредитної системи, неефективність механізму стимулювання та залучення одного з найвагоміших джерел інвестиційних ресурсів – грошових доходів і коштів населення, а також державно-правових норм їх гарантійного захисту, слабкий зв'язок інвестиційної політики з об'єктивною реальністю.

Література: 1. Ендовицкий Д.А. Комплексный анализ и контроль инвестиционной деятельности: Методология и практика. – М.: Финансы и статистика, 2001.- 398с. 2. Ястремская Е.Н., Строкович А.В. Стратегическое инвестирование предприятий. – Х.: РИО ХГАДТУ, 1999.- 182с. 3. Крупка М.І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2001.- 608с. 4. Ястремська О.М. Інвестиційна діяльність промислових підприємств: методологічні та методичні засади: Монографія. – 2-ге вид.- Х.: ВД “ІНЖЕК”, 2004.- 488с. 5. Інвестиційний рейтинг регіонів України. – К.: Недержавний аналітичний центр Інституту реформ, 2003.- 52с. 6. Кравченко В.І. Місцеві фінанси України: Навч. посіб. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2006. – 487с. 7. 186. Огляд державних фінансів України // Лізинг в Україні. – 2007. - №2. – С.1-5.